

ЈУЖНОСЛОВЕНСКИ ФИЛОЛОГ

КЊ. LXXVIII, СВ. 2

ISSN 0350-185X
UDC 808

SERBIAN ACADEMY OF SCIENCES AND ARTS
AND
SASA SERBIAN LANGUAGE INSTITUTE

SOUTH SLAVIC PHILOLOGIST

Vol. LXXVIII, No. 2

Editorial Board

*Dr Rajna Dragičević, Dr Victor Friedman, Dr Najda Ivanova,
Dr Vladan Jovanović, Dr Aleksandar Loma, Dr Alina Maslova,
Dr Sofija Miloradović, Dr Miroslav Nikolić, Dr Slobodan Pavlović,
Dr Slobodan Remetić, Dr Jelica Stojanović,
Dr Sreto Tanasić, Dr Zuzanna Topolińska, Dr Anatoly Turilov,
Dr Jasna Vlajić-Popović*

Editor-in-Chief

Rajna Dragičević

BELGRADE
2022

ISSN 0350–185X
UDK 808

СРПСКА АКАДЕМИЈА НАУКА И УМЕТНОСТИ
И
ИНСТИТУТ ЗА СРПСКИ ЈЕЗИК САНУ

ЈУЖНОСЛОВЕНСКИ ФИЛОЛОГ
књ. LXXVIII, св. 2

Уређивачки одбор

*др Јасна Влајић-Појовић, др Рајна Драгићевић, др Најда Иванова,
др Владан Јовановић, др Александар Лома, др Алина Маслова,
др Софија Милорадовић, др Мирослав Николић, др Слободан Павловић,
др Слободан Реметић, др Јелица Ситојановић,
др Срејто Танасић, др Зузана Тојолињска, др Анајолиј Турилов,
др Виктор Фридман*

Главни уредник
Рајна Драгићевић

БЕОГРАД
2022

Први број *Јужнословенског филолога* изашао је 1913. године, у Београду. Часопис су покренули Љубомир Стојановић и Александар Белић, чланови Српске краљевске академије. Први уредник *Јужнословенског филолога* био је Александар Белић. Од броја XVIII часопис издају Српска академија наука и уметности и Институт за српски језик САНУ.

Секретар Уређивачког одбора

др Владан Јовановић

Рецензенти

др Милан Ајдановић (Филозофски факултет, Нови Сад), др Миливој Алановић (Филозофски факултет, Нови Сад), др Исидора Бјелаковић (Филозофски факултет, Нови Сад), др Wayles Browne (Cornell University, USA), др Вера Васић (Филозофски факултет, Нови Сад), др Јасна Влајић-Поповић (Институт за српски језик САНУ, Београд), др Дојчил Војводић (Филозофски факултет, Нови Сад), др Ана Вујовић (Учитељски факултет, Београд), др Sanja Vulić (Fakultet hrvatskih studija, Sveučilište u Zagrebu), др Наташа Вуловић-Емонс (Институт за српски језик САНУ, Београд), др Јасмина Грковић-Мејџор (САНУ, Београд), др Дара Дамљановић (Филозофски факултет, Београд), др Милорад Дешић (Филолошки факултет, Београд), др Наташа Драгин (Филозофски факултет, Нови Сад), др Рајна Драгићевић (Филолошки факултет, Београд), др Сања Ђуровић (Филолошко-уметнички факултет, Крагујевац), др Душанка Звекић-Душановић (Филозофски факултет, Нови Сад), др Andrea Zorka Kinda-Berlaković (Institut für Slawistik, Wien), др Ксенија Кончаревић (Филолошки факултет, Београд), др Часлав Копривица (Факултет политичких наука, Београд), др Веселинка Лаброска (Институт за македонски јазик „Крсте Мисирков“, Скопље), др Ивана Лазић-Коњик (Институт за српски језик САНУ, Београд), др Александар Лома (САНУ, Београд), др Весна Ломпар (Филолошки факултет, Београд), др Александар Лукашанец (НАН, Минск), др Биљана Марић (Филолошки факултет, Београд), др Марјан Марковић (МАНУ, Скопље), др Александар Милановић (Филолошки факултет, Београд), др Софија Милорадовић (Институт за српски језик САНУ, Београд), др Биљана Мишић-Илић (Филозофски факултет, Ниш), др Радивоје Младеновић (Филолошко-уметнички факултет, Крагујевац), др Ђорђе Оташевић (Институт за српски језик САНУ, Београд), др Ваца Павковић (Институт за српски језик САНУ, Београд), др Слободан Павловић (Филозофски факултет, Нови Сад), др Наталија Панић Церовски (Филолошки факултет, Београд), др Људмила Поповић (Филолошки факултет, Београд), др Слободан Реметић (АНУРС, Бања Лука), др Стана Ристић (Институт за српски језик САНУ, Београд), др Владислава Ружић (Филозофски факултет, Нови Сад), др Биљана Сикимић (Балканолошки институт САНУ, Београд), др Далибор Соколовић (Филолошки факултет, Београд), др Jan Sokółowski (Uniwersytet Wrocławski), др Вања Станишић (Филолошки факултет, Београд), др Рада Стијовић (Институт за српски језик САНУ, Београд), др Јелица Стојановић (Филозофски факултет, Никшић), др Срето Танасић (АНУРС, Бања Лука), др Станислава Тофоска (Филолошки факултет „Блаже Конески“, Скопље), др Анатолиј Аркадьевич Турилов (Институт славяноведения, Москва), др Ирена Цветковић-Теофиловић (Филозофски факултет, Ниш), др Јован Чудомировић (Филолошки факултет, Београд), др Гордана Штрбац (Филозофски факултет, Нови Сад)

Израду и штампање финансирао је

Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.
Прихваћено на седници Одељења језика и књижевности САНУ 22. 11. 2022.

Издају

Српска академија наука и уметности, Кнез Михаилова 35, Београд
Институт за српски језик САНУ, Кнез Михаилова 36, Београд

Коректура

мр Дивна Продановић, др Милена Јакић Шимшић, др Јелена Јанковић, др Јована Јовановић,
др Наташа Миланов, др Ана Миленковић, др Вања Миљковић, др Слободан Новокмет,
др Сандра Савић, др Милица Стојановић, др Бојана Тодић-Санковић, др Драгана Цвијовић

Коректура шексџова на руском
Стефан Милошевић

Коректура шексџова на енглеском
др Татјана Ружин Ивановић

Припрема за штампу
Давор Палчић (palcic@eunet.rs)

Штампа
Планета принт
Виноградски венац 9, Београд

Решењем Министарства за науку, технологију и развој Републике Србије, број 413-00-724/2002-01 од 17. 7. 2002. године, ова публикација је ослобођена пореза на промет.

САДРЖАЈ

Миро Вуксановић: Научник Предраг Пипер	17
Људмила Поповић и Ксенија Кончаревић: Биографија академика Предрага Пипера	21
Ана Голубовић: Библиографија академика Предрага Пипера	25

Студије и расправе

Митра М. Релјић: Етика научника и професора Предрага Пипера	69
Митра М. Релич: Этика ученого и профессора Предрага Пипера	82
Mitra M. Reljić: The Ethics of the Scholar and Professor Predrag Piper	83
Ксенија Ј. Кончаревић: Историјат српске лингвистичке русистике у опусу академика Предрага Пипера	85
Ксения Е. Кончаревич: История сербской лингвистической русистики в трудах академика Предрага Пипера	99
Ksenija J. Končarević: History of Serbian Linguistic Russian Studies in the Opus of Academician Predrag Piper	100
Здравко М. Бабић: О типолошким истраживањима српског и других словенских језика академика Предрага Пипера	101
Здравко М. Бабић: О типологических исследованиях сербского и других славянских языков академика Предрага Пипера	113
Zdravko M. Babić: On Typological Investigations of Serbian and Other Slavic Languages by Academician Predrag Piper	113
Александар М. Милановић: Предраг Пипер као тумач славеносрпске епохе	115
Александар М. Миланович: Предраг Пипер как толкователь славяносербской эпохи	129
Aleksandar M. Milanović: Predrag Piper as an Interpreter of the Slavonic Serbian Age	130
Рајна М. Драгићевић, Милош В. Утвић: Лексиколошки допринос граматици границе Предрага Пипера	131
Райна М. Драгичевич, Милош В. Утвич: Лексикологический вклад в грамматику границы Предрага Пипера	145
Rajna M. Dragičević, Miloš V. Utvić: Lexicological Contribution to the Grammar of the Border of Predrag Piper	146

Јасмина М. Грковић-Мејџор: О пореклу оптативне употребе глаголског придева на <i>-л</i>	147
Јасмина М. Гркович-Мейджор: О происхождении оптативного употребления причастия на <i>-л</i>	157
Jasmina M. Grković-Major: On the Origin of the Optative Use of the Verbal Adjective in <i>-l</i>	158
Марјан Д. Марковиќ, Зузана В. Тополињска: Формална и семантичка деривација на прасловенскиот корен <i>*met-(*mot-/*mōt-)</i> во македонскиот и полскиот јазик	159
Марјан Д. Марковић и Зузана В. Тополињска: Формална и семантичка деривација у прасловенском корену <i>*met-(*mot-/*mōt-)</i> у македонском и полском језику	172
Marjan D. Markovikj, Zuzana V. Topolinjska: Formal and Semantic Derivation of the Proto-Slavic Verbal Root <i>*met-(*mot-/*mōt-)</i> in the Macedonian and Polish Languages	173
Виктор Д. Савић: О проблему формирања ћириличкога писма. Неколика прилога	175
Виктор Д. Савич: О проблеме формирования кириллицы. Несколько заметок ..	203
Viktor D. Savić: On the Issue of the Formation of the Cyrillic Alphabet: Some Observations	204
Александар Б. Лома: Из старосрпске металуршке терминологије: <i>близница</i>	207
Александар Б. Лома: Из древнесербской металлургической терминологии: <i>близница</i>	219
Aleksandar B. Loma: On Old Serbian Metallurgical Terms: <i>bliznica</i>	220
Слободан Ј. Павловић: Допунска псеудокоординација у старосрпском језику	221
Слободан Ј. Павлович: Дополнительное псевдосочинение в древнесербском языке	238
Slobodan J. Pavlović: Complement Pseudo-Coordination in Old Serbian	239
Марта Ж. Бјелетић: Црквенословенски творбени елементи у српским народним говорима (суфикс <i>-ије</i>)	241
Марта Ж. Белетич: Церковнославянские словообразовательные элементы в сербских народных говорах (суфикс <i>-ије</i>)	252
Marta Ž. Bjeletić: Church Slavonic Word-Formation Elements in Serbian Vernaculars (the Suffix <i>-ije</i>)	253
Снежана М. Петровић: Две ране турске позајмљенице у словенским језицима – <i>јарак</i> и <i>јаруга</i>	255
Снежана М. Петровић: Два ранних тюркских заимствований в славянских языках – <i>јарак</i> и <i>јаруга</i>	268
Snežana M. Petrović: Two Early Turkic Loanwords in the Slavic Languages – <i>jarak</i> and <i>jaruga</i>	268

Јелена М. Стошић: Дистрибуција просторних заменичких прилога у старој српској писмености	269
Елена М. Стошич: Распространение пространственных местоимений в сербской письменности	285
Jelena M. Stošić: Distribution of Spatial Demonstratives in Serbian Literacy	286
Исидора Г. Бјелаковић: Језик рачунског дневника храма светих апостола Петра и Павла у Араду (1728–1752) – фонолошке особине	287
Исидора Г. Бјелакович: Язык дневника учета храма святых апостолов Петра и Павла в Араде (1728–1752 гг.) – фонологические характеристики	300
Isidora G. Bjelaković: The Language of the Accounting Ledger Journal of the Church of the Holy Apostles Peter and Paul in Arad (1728–1752) – Phonological Features	301
Најда И. Иванова: Из историје српске филологије 19. века. <i>Славенска грамајшка сад њрви ред на српском језику изјасњена</i> (1827) Димитрија Тирола	303
Најда И. Иванова: Из истории сербской филологии XIX века. <i>Славенска грамајшка сад њрви ред на српском језику изјасњена</i> (1827) Димитрија Тирола	315
Najda I. Ivanova: On the History of the Nineteenth-Century Serbian Philology. <i>Славенска грамајшка сад њрви ред на српском језику изјасњена</i> (1827) by Dimitrije Tirol	315

Слободан Н. Реметић, Радојка Б. Цицмил-Реметић: О употреби предлога <i>за</i> у говору источнбосанских Ера	317
Слободан Н. Реметич и Радојка Б. Цицмил-Реметич: К вопросу об употреблении предлога <i>за</i> в говоре восточнобоснийских Эров	328
Slobodan N. Remetić, Radojka B. Cicmil-Remetić: On the Use of Preposition <i>za</i> in the Vernacular of Eras from Eastern Bosnia	329
Софија Р. Милорадовић: Граматикализација и полифункционалност предлога <i>за</i> у призренско-тимочким и косовско-ресавским говорима	331
Софија Р. Милорадович: Грамматализованость и полифункциональность предлога <i>за</i> в призренско-тимокском и косово-ресавском диалектах	352
Sofija R. Miloradović: Grammaticalization and Polyfunctionality of the Preposition <i>ZA</i> in Prizren-Timok and Kosovo-Resava Vernaculars	353
Веселинка Т. Лаброска, Станислав Р. Станковић: Негацијата во вратничкиот и во скопскоцрногорскиот говор – споредба со горноморавскиот говор	355
Веселинка Т. Лаброска, Станислав Р. Станковић: Негација у вратничком и скопскоцрногорском говору – у поређењу с горњоморавским говором	366
Veselinka T. Labroska, Stanislav R. Stanković: Negation in the Dialects of Vratnica and Skopska Crna Gora – a Comparison with the Dialect of Gornja Morava	367

Радивоје М. Младеновић: Реченице са временском клаузом у говору Призренског Подгора	369
Радивоје М. Младеновић: Предложения с временной клаузой в говоре Призренского Подгора	381
Radivoje M. Mladenović: Sentences which Contain Temporal Clauses in the Vernacular of the Prizren Podgor	382
Motoki Y. Nomachi: On a Particular Usage of the Locative and Accusative Cases in Burgenland Croatian	383
Мотоки Ј. Номачи: О употреби локатива и акузатива без предлога у језику градишћанских Хрвата	407
Мотоки Ј. Номачи: Об употреблении предложных и винительных падежей без предлогов в языке Хорватов в Градишке	408

Борис Ју. Норман: Именной субъект при глагольном сказуемом в 1-м лице множественного числа (<i>Одни бабы живем</i>)	409
Борис Ј. Норман: Именски субјекат при глаголском предикату у првом лицу множине (<i>Одни бабы живем</i>)	420
Boris Ju. Norman: Nominal Subject with a Verb Predicate in the 1 st Person Plural (Russian <i>Odni baby zhivem</i>)	421
Victor A. Friedman: <i>Neka</i> : How Macedonian Differs from Both Bulgarian and the Former Serbo-Croatian	423
Виктор А. Фридман: <i>Нека</i> : како се македонски језик разликује и од бугарског, и од некадашњег српскохрватског	427
Виктор А. Фридман: <i>Нека</i> : чем македонский язык отличается от болгарского и от бывшего сербохорватского	428
Твртко Т. Прћић: И скраћенице и речи: акроними у српском језику	429
Твртко Т. Прћич: И аббревиатуры, и слова: акронимы в сербском языке	465
Tvrtko T. Prčić: Abbreviations and Words at the Same Time: Acronyms in Serbian	466
Срето З. Танасић: Дијалoшкa цитација као вид туђег говора	467
Срето З. Танасич: Диалогическая цитатность как вид чужой речи	481
Sreto Z. Tanasić: Dialogic Citation as an Aspect of Other People's Speech	481
Мирослав Б. Николић: Лексема <i>пар</i> као квантификатор у српском језику	483
Мирослав Б. Николич: Лексема <i>ПАР</i> как квантификатор в сербском языке	495
Miroslav B. Nikolić: Lexeme <i>PAR</i> as a Quantifier in the Serbian Language	496

Душка Б. Кликовац: О речничкој обради заменичких речи (на примеру показних заменица <i>оволики, њолики</i> и <i>онолики</i>) . . .	497
Душка Б. Кликовац: Об отражении в словаре местоименных слов (на примере указательных местоимений <i>оволики, толики, онолики</i>)	515
Duška B. Klikovac: On the Lexicographic Treatment of Pronominal Words (Exemplified by Serbian Demonstrative Pronouns <i>ovoliki, toliki</i> and <i>onoliki</i>)	516
Станислава-Сташа Тофоска: Префиксните зборообразувачки модели на глаголите на движење во македонскиот јазик	517
Станислава-Сташа Тофоска: Префиксални творбени модели основних глагола кретања у македонском језику	529
Stanislava-Stasha Tofoska: Derivational Models with Prefixes in Macedonian Verbs of Motion	529
Људмила В. Поповић: Доминантне и рецесивне варијанте језика у светлу Европске повеље о регионалним или мањинским језицима	531
Људмила В. Поповић: Доминантны и рецесивны варианты языка в свете европейской хартии о региональных языках или языках меньшинств	554
Ljudmila V. Popović: Dominant and Recessive Variants of Language in the Light of the European Charter for Regional or Minority Languages	555
Владислава Ж. Ружић: О финалним реченицама у српском језику	557
Владислава Ж. Ружић: О придаточных предложениях цели в сербском языке	574
Vladislava Ž. Ružić: About Intentional Sentences in the Serbian Language	575
Ивана Н. Антонић: Један вид кондензовања временске клаузе у српском језику	577
Ивана Н. Антонић: Один тип конденсации временной придаточной в сербском языке	593
Ivana N. Antonić: One Type of Condensation of the Temporal Clause in the Serbian Language	595
Миливој Б. Алановић: Аналитички каузативи: структурна и значењска обележја предикатског израза	597
Миливој Б. Алановић: Аналитические каузативы: структурные и семантические характеристики предикативного выражения	624
Milivoj B. Alanović: Analytical Causatives: Structural and Semantic Characteristics of the Predicate Construction	624

Снежана У. Гудурић: Мали прилог контрастивној синтакси просте реченице индоевропских језика. Основне реченичне структуре у српском и француском језику	625
Снежана У. Гудурић: К вопросу о сравнительном синтаксисе простого предложения в индоевропейских языках. Основные синтаксические конструкции в сербском и французском языках	644
Snežana U. Gudurić: Petite contribution à la syntaxe contrastive de la phrase simple en langues indoeuropéennes. Les structures syntaxiques fondamentales en serbe et en français	645
Билјана Ж. Марич: Маркери унутрашњег говора у руском и српском језику	647
Билјана Ж. Марич: Маркеры внутренней речи в русском и сербском языках	658
Biljana Ž. Marić: Inner Speech Markers in Russian and Serbian	658
Драгана М. Керкез: О везнику <i>a</i> у савременом руском језику у поређењу са српским	659
Драгана М. Керкез: О союзе <i>a</i> в современном русском языке в сравнении с сербским	673
Dragana M. Kerkez: Russian Conjunction <i>a</i> in Comparison with Serbian	674
Стана С. Ристић: Концепт домовина/отаџбина у контексту асоцијативне граматике	675
Стана С. Ристић: Концепт родина/отечество в контексте ассоциативной грамматики	694
Stana S. Ristić: The Concept of HOMELAND/FATHERLAND in the Context of Associative Grammar	695
Неђо Г. Јошић: Поглед на српску ауторску лексикографију	697
Неђо Г. Јошић: Взгляд на сербскую авторскую лексикографию	709
Neđo G. Jošić: A View of Serbian Authored Lexicography	710
Марија Ј. Стефановић: Ка опису концепта <i>вредносӣ</i> у српском језику	711
Марија Ј. Стефановић: К описанию концепта <i>ценность</i> в сербском языке	729
Marija J. Stefanović: Towards the Description of the Concept of <i>Value</i> in the Serbian Language	730
Владан З. Јовановић: Именица <i>в(и)јенац</i> у изразима с хришћанском компонентом значења у српском језику (из угла српског лексикографског описа)	731
Владан З. Јовановић: Существительное <i>в(и)јенец</i> в выражениях с христианским компонентом значения в сербском языке (с точки зрения сербского лексикографического описания)	745
Vladan Z. Jovanović: Noun <i>в(и)јенац</i> in Phrases with Christian Meaning Component in the Serbian Language (from the Viewpoint of Lexicographic Description)	746

Марина М. Николић: Лексика са семантичком компонентом простора и времена у српском јавном дискурсу током пандемије ковида	747
Марина М. Николич: Лексика со значением времени и пространства в сербском публичном дискурсе во время пандемии ковида	768
Marina M. Nikolić: Spatial and Temporal Vocabulary in Serbian Public Discourse During the COVID Pandemic	769

Хроника

Излагања на представљању књиге: Предраг Пипер, Иван Клајн, Рајна Драгићевић, <i>Нормативна граматика</i> , четврто издање, Нови Сад: Матица српска, 2022, Матица српска, 25. V 2022.	
Градуелност нормативних решења (Јасмина Грковић-Мејџор)	771
Другачија граматичка решења у <i>Нормативној граматици</i> (Весна Ломпар)	776
Четврто издање <i>Нормативне граматице</i> (Рајна Драгићевић)	780

Прикази и критика

Olga Kielak. <i>Zwierzęta domowe w języku i kulturze. Studium etnolingwistyczne</i> . Lublin: Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, 2020, 316 str. (Ана Самарцић)	785
Дорота Пазио-Влазловская. <i>Церковь в кругу ценностей: семья, традиция, патриотизм (по материалам интернет-портала «Российской газеты»)</i> . Warszawa: Instytut Slawistyki Polskiej Akademii Nauk, 2021, 246 стр. (Ивана Лазић Коњик)	795
<i>Словарь русского языка коронавирусной эпохи</i> . М. Н. Приемышева (отв. ред.), Ю.С. Ридецкая / Санкт-Петербург: Институт лингвистических исследований РАН, 2021. – 550 с. <i>Русский язык коронавирусной эпохи</i> . Коллективная монография / Ин-т лингв. исслед. РАН; М. Н. Приемышева (отв. ред.), Ю. С. Ридецкая. — СПб.: Ин-т лингв. исслед. РАН, 2021. – 610 с. (Драгана Керкез)	802
Миљивој Алановић. <i>Зайиси из српске синтаксе: узајамне везе форме и значења</i> . Нови Сад: Универзитет у Новом Саду – Филозофски факултет, 2020, стр. 350. (Наташа Киш)	813

- Милош Ковачевић. *Српски стилстичари*. Београд: Српска књижевна задруга, Едиција „Књижевна мисао“, 2021, 332 стр. (Милка Николић) 820
- Светлана Слијепчевић Бјеливук. *Рекламно-пропагандни жанр у српском политичком дискурсу*. Београд: Институт за српски језик САНУ, 2021, 248 стр. (Марина М. Николић) 834

Регистри

- Регистар кључних речи LXXVIII књиге
Јужнословенског филолога, св. 2 839
- Регистар имена LXXVIII књиге
Јужнословенског филолога, св. 2 843

Ову књигу „Јужнословенског филолога“ посвећују почившем академику Предрагу Пићеру његови пријатељи, колеге и ученици са захвалношћу и поштовањем.

Gregory T. King

ISSN 0350-185X, – Књ. 78, св. 2 (2022), стр. 159–173

УДК 811.163.3'367

811.162.1'367

811.1/.2(091)

COBISS.SR-ID 85182473

DOI: <https://doi.org/10.2298/JFI2202159M>

Примљено: 29. јуна 2022.

Прихваћено: 9. септембра 2022.

Оригинални научни рад

Марјан Д. Марковиќ*

Универзитет „Св. Кирил и Методиј“

Филолошки факултет „Блаже Конески“

Скопје

Зузана В. Тополињска

Истражувачки центар за ареална лингвистика „Б. Видоески“

Македонска академија на науките и уметностите, МАНУ

ФОРМАЛНА И СЕМАНТИЧКА ДЕРИВАЦИЈА НА ПРАСЛОВЕНСКИОТ КОРЕН **МЕТ*-(/**МОТ*/**МОТ*)- ВО МАКЕДОНСКИОТ И ПОЛСКИОТ ЈАЗИК

Семантичката деривација претставува процес во јазичната еволуција преку кој може да се набљудува системскиот пренос на информации од семантичкиот континуум во лексиконот на јазикот. Семантичката деривација овозможува анализа на хронолошкиот развој на семантичките компоненти вградени во лексичките единици. На тој начин можеме да утврдиме како од појдовната семантика (значење) на дадениот корен до значењето на анализираниот назив нараснуваат поттикнати од амбиенталното окружување асоцијативни низи во кои се содржани основните семантички компоненти.

Во текот на јазичната еволуција основните семантички компоненти претставуваат нераскинлива врска со формалните деривати од соодветниот корен. Овој став ќе го поткрепиме потпирајќи се на антропоцентрично-спацијална теорија за јазикот, односно ќе се обидеме да ги верификуваме поставките дека низ процесите на семантичка деривација може да се набљудуваат асоцијативните низи кои често водат потекло од основните човечки дејства, состојби и движења. Тие асоцијативни низи ги задржуваат основните семантички компоненти пренесувајќи се од човекот, про-

* markovic@ukim.edu.mk; zuzana@manu.edu.mk

сторот, времето што го претставуваат реалниот свет, па сè до мисловното, апстрактното, метајазичното, претставувајќи го менталниот свет.

Семантичката деривација е во постојана интеракција и со „хаотичниот“ сегмент на јазичната еволуција овозможувајќи влез на лексички единици неповрзани со заеднички семантички компоненти, при што тука пред сè главна улога имаат природните, културните, општествените и цивилизациските влијанија кои претставуваат главен извор на асоцијативно поврзување. Овие лексеми влегуваат директно во лексиконот и не се меѓу себе поврзани со заеднички семантички компоненти. Од друга страна, дел од лексемите навлезени под влијание на околината/амбиентот си го наоѓаат своето место на дендритите на семантичката деривација преку поврзување на семантичките компоненти.

Доколку се набљудува јазичната еволуција на македонскиот јазик, може да се забележат две тенденции: едната оди во правец на зачувување и континуирање на наследените словенски карактеристики (како во граматичкиот, така и во лексичкиот систем), а другата тенденција оди во правец на постојана адаптација на јазичната структура мотивирана од непосредниот контакт со другите балкански јазици. Граматичкиот систем се модификува и се појавуваат потранспарентни граматички показатели за оние семантички категории кои се најважни за воспоставување поеднозначна и појасна комуникација. Лексичкиот систем постојано се надополнувал со нови елементи и се прилагодувал на непосредните културни и општествени влијанија, а особено во периодот на интензивниот меѓујазичен контакт во рамките на Балканската јазична заедница.

При анализата на лексичките средства кои пренесуваат информација од семантичкиот континуум, доаѓаме до заклучок дека голем дел од прасловенските глаголски основи кои се однесуваат на прототипните човекови позиции, движења и активности со рака, најдобро го покажуваат овој процес и овозможуваат хронолошко следење на нивната формална и семантичка деривација (Марковиќ, Тополињска 2019). Тој процес овозможува да се набљудуваат и анализираат деривациските дендрити кои во себе ги задржуваат основните (одликувачки) семантички компоненти.

Во овој текст се анализира формалната и семантичка деривација на прасловенскиот глаголски корен **met-*, кој е еден од оние глаголски корени коишто ги означуваат основните човекови состојби, активности и движења. Во случајов се работи за корени коишто се однесуваат на основните прототипни човекови движења со рака. Имено, според Скок (Скок 1971: 410), оваа основа се јавува со два други превојни степени (**mot-*, **mqt-*) чиишто основни значења се однесуваат на ‘движење на раката во сите правци’ – **met-*, потоа ‘вертикално кружно движење на раката’ – **mot-*, и ‘хоризонтално кружно движење на раката’ – **mqt-*. Сите

овие превојни степени на основата **met-* се прасловенски и имаат паралели во балтичките јазици.

Подолу ќе ги наведеме формалните деривати од сите три превојни основи од кои во македонскиот јазик се изведени основни глаголски форми *меџе*, *моџа*, *маџи*, а во семантичката анализа ќе се задржиме на процесите на семантичка деривација на основниот глаголски корен **met-*.

1. Преглед на поважните македонски деривати

**met-*

Според Скок (Скок 1971: 410), едно од основните значења на изведениите глаголски форми од оваа глаголска основа уште од прасловенскиот период, покрај ‘фрла’ е и ‘чисти куќа’. Глаголските деривати и во македонскиот јазик го потврдуваат тоа: *меџе*, *измеџе/измеџува*, *смеџе/смеџува*, *земеџе/земеџува*, *џомеџе/џомеџува*, *џремеџе/џремеџува*. При глаголската деривација, се образува уште една низа глаголски парови формирани од глаголската форма *меџине*, при што таа го носи основното значење ‘фрла’. Со внесување на формантот за перфективизација **-н-**, глаголската форма *меџине* станува продуктивно јадро за префиксни и суфиксни глаголски деривации. Како што споменавме во претходните текстови, се работи за појава којашто е доста карактеристична за македонскиот јазик, при што перфективното или перфективизираното глаголско јадро станува продуктивно при образувањето на видски парови. На тој начин, ги добиваме следниве глаголски деривати: *меџине*, *земеџине/земеџинува*, *измеџине/измеџинува*, *одмеџине/одмеџинува*, *намеџине/намеџинува*, *џомеџине/џомеџинува*, *џремеџине/џремеџинува*, *смеџине/смеџинува*.

Во однос на именските деривати, би ги наброиле следниве: *меџла*, *смеџ*, *меќава*, *веџромеџ*, *огномеџ*, *џушкomeџ*, *ракомеџ*, *џромеџ*, *домеџ*, *измеџ*, *намеџ*, *намеџка*, *одмеџ*, *одмеџник*, *џремеџ*, *џодмеџ*, *џредмеџ*...

**mot-*

Превојниот степен **mot-*, со прототипно значење ‘вертикално кружно движење со раката’, дал извесен број на глаголски и именски деривати во македонскиот јазик. Покрај основната глаголска форма *моџа*, се јавуваат и глаголските деривати: *домоџа/домоџува*, *замоџа/замоџува*, *измоџа/измоџува*, *намоџа/намоџува*, *обмоџа/обмоџува*, *одмоџа/одмоџува*, *џремоџа/џремоџува*, *размоџа/размоџува*, *смоџа/смоџува*... Од именските деривати, во македонскиот се јавува и старата форма (уште од прасловенскиот) *моџовило* ‘направа на која се мота предено’, како и: *моџало*, *моџаница*, *моџач*, *омоџ*...

**moŕ-*

Превојниот степен **moŕ-*, со прототипно значење ‘хоризонтално кружно движење со раката’, исто така дал извесен број глаголски и имен-

ски деривати во македонскиот јазик. Основната изведена глаголска форма од оваа основа во македонскиот јазик е *ма̄ӣи*, а покрај неа се јавуваат следниве глаголски деривати: *зама̄ӣи/зама̄ӣува*, *изма̄ӣи/изма̄ӣува*, *ӣодзама̄ӣи/ӣодзама̄ӣува*, *ӣоизма̄ӣи/ӣоизма̄ӣува*, *ӣома̄ӣи/ӣома̄ӣува*, *разма̄ӣи/разма̄ӣува*, *сма̄ӣи/сма̄ӣува*... Од именските деривати, се јавуваат следниве: *ма̄ӣалка*, *ма̄ӣало*, *ма̄ӣач*, *ма̄ӣеница*, *ма̄ӣежина*, *ма̄ӣканица*, *ма̄ӣикаша*, *сма̄ӣок*, *ма̄ӣносѝ*, *смӯӣ* ($\rho > y$), а од придавските: *ма̄ӣен*, *ма̄ӣна*, *ма̄ӣно*, *ма̄ӣникав*...

2. Преглед на поважните полски деривати

**met-*

Коренот **met-* е посведочен на полската почва од XV век во две варијанти: (1) примарна *m'et-* и (2) секундарна – со класичен лехитски превој пред тврд дентал – *m'ot*. Најстарата линија на деривација ја отвора глаголот *mieść*, *miotę ipf*, старополско *miecę*; посведочен е од 14 век, претставува континуант на **mesti*, *meto* што Бориш го реконструира како ‘фрла; дува, вее, одвева’; постоело и денеска заборавеното *mieść się* ‘се движи нагло, се фрла’. *Mieść* ‘мете’ денеска е заменето со *zamiatać* (сп. подолу), но сè уште имаме перфективи *zamięść* ‘исчисти метејќи’, *podmieść* ‘малку исчисти метејќи’, *wumieść* ‘отстрани од некаде метејќи’, *zmięść* ‘отстрани од некоја површина’. Стари номинални деривати се *miotła* ‘метла’, *zamięć* ‘снежна бура’, *namiot* ‘шатор’, *promiot* ‘накот, младунци’, арх. пејоратив *promiotło* за неуредна жена; проститутка; *podmiot* ‘субјект /подмет’ (правен и лингвистички термин), *przedmiot* ‘објект/предмет’, *wumioty* ‘блуење, повраќање’, има и секундарен имперфектив деривиран со суфиксот *-ow-*: *wumiotować*, *wumiotuję* ‘блуе, повраќа’. Како што се гледа, скоро сите „сери“ се дефективни, што е доказ за нивната старост. Имперфективната глаголска серија од **met-* постои денеска само од основата *miot-* (сп. подолу) со превој $e > o$ и во префиксирана форма, сп. *zamiatać*, *zamiatam* ‘мете’, *podmiatać* ‘чисти малку метејќи’, *promiatać* ‘потценува, омаловажува (нешто, некого)’, сп. погоре пејоратив *promiotło*; *wumiatać* ‘отстранува од некаде метејќи’, *zmiatać* ‘отстранува од некоја површина’.

Глаголот *miotać*, *miotam ipf*, континуант на **metati*, *met'o* значи ‘фрла; лула, ниша’, во старополски и ‘сака да се вклучи, се труди да учествува’; сп. ги горе номиналните деривати со базата *-miot-*, сп. и *kulomiot* ‘митралез’.

Стар дериват од коренот **met-* е исто така и **s̄metana* ‘павлака’, женска форма на пасивниот партицип од глаголт **s̄metati*, меѓутоа полската денешна стандардна форма *śmietana*, без типичен лехитски вокалски превој, исклучува директна континуација на појдовната форма; во старополски наоѓаме очекувани форми *śmiotana/śmiatana*.

Како што се гледа од овој краток преглед, се работи за еден стар корен, денеска неспособен за деривација, а на којшто му должиме приличен број стари деривати со висока фреквенција во текстови.

**mot-*

Коренот **mot-* е на полска почва посведочен од XVI век. Тука е глаголот *motać* ‘намотува, навиткува; лаже, извртува’, именката *motek* ‘клопче’, *motowidło* ‘мотовило’.

**mɔt-*

Коренот **mɔt-* е на полска почва посведочен од XIV век. Тука е глаголот *mącić* ‘мати, прави непрегледен, нечист; меша, извртува’, именката *matacz* ‘лажго, извртувач’, оттука и перфективен глагол *zamącić* ‘направи нешто да е матно’, именка *zamęt* ‘хаос, неред’, придавка *mętny* ‘матен’.

Како што се гледа, сите тие корени се доста слабо застапени на полската почва. Наведените деривати спаѓаат во старовременски деривациски процеси. Од друга страна, пак, прасловенската глаголска основа **r’ut-* којашто во себе го носи едно од значењата на глаголската основа **met-*, а тоа е значењето ‘фрла’, станала попродуктивна во полскиот јазик. Од таа причина, подолу ќе ги наведеме поважните полски деривати од прасловенската глаголска основа **r’ut-*.

Појдовна точка на деривација од коренот **r’ut-* на полската почва е глаголскиот пар *rzucić, rzuceć pf* (< псл. **rutiti/*rɔtiti* ‘фрли, уништи’) и неговиот итеративен парник *rzucać, rzucam ipf*. Стариот номинален дериват *rzut* значи ‘(едно) фрлање’, сп. *rzut oka* ‘фрлен поглед’. – Оттука потекнува цела серија префиксирани деривати:

- *dorzucić, dorzuceć pf/dorzucać, dorzucam ipf* ‘дофрли, дофрлува’;
- *narzucić, narzuceć pf/narzucać, narzucam ipf* **1.** ‘наложи/наложува, нафрли/нафрлува’; **2.** ‘облече/облекува’; номинални деривати: *narzut* ‘дополнителен данок’, и понови: *narzuta* ‘прекривка (на кауч, на кревет)’; *narzutka* ‘наметка’;
- *odrzucić, odrzuceć pf/odrzucać, odrzucam ipf* ‘отфрли/отфрлува’; *odrzut* ‘отфрленото’;
- *podrzucić, podzuceć pf/podrzucać, podzucam ipf* **1.** ‘фрли/фрла кон горе’; **2.** ‘подметна/подметнува’; номинален дериват *podrzutek* ‘наотче’;
- *porzucić, porzuceć pf/porzucać, porzucam ipf* ‘остави/остава, напушти/напушта’;
- *przerzucić, przerzuceć pf/przerzucać/przerzucam ipf* ‘префрли/префрлува (од место на место)’;
- *rozrzucić, rozrzuceć pf/rozrzucać, rozrzucam ipf* ‘расфрли/расфрлува’; номинален дериват *rozrzut* ‘дисперзија’;
- *wrzucić, wrzuceć pf/wrzucać, wrzucam ipf* ‘уфрли/уфрлува’;

- *wyrzucić, wyrzuceć pf/wyrzucac, wyrzucam ipf* **1.** ‘исфрли/ исфрлува’;
2. *wyrzucac* (coś komuś) ‘замери (некому нешто)’ – само *ipf*; номинален дериват *wyrzut* **1.** ‘замерка’; **2.** ‘пришт, краста’; *wyrzutek* ‘отпадник/ одметник’;

- *zarzucić, zarzuceć pf/zarzucac, zarzucam ipf* **1.** ‘стави/става врз себе, облече/облекува’; **2.** ‘префрли/префрлува (некому нешто)’; **3.** ‘остави/остава, напушти/напушта’; номинален дериват: *zarzut* ‘замерка, критика, обвинение’;

- *zrzucić, zrzuceć pf/zrzucac, zrzucam ipf* ‘симнува; фрла’; номинални деривати: *zrzut* ‘нешто фрлено од горе, на пр. од авион’; *zrzutka* ‘собирање пари за некоја кауза’.

3. Семантичка деривација на глаголската основа **met-*

Основната (одликувачка) семантичка компонента содржана во прасловенскиот глаголски корен **met-* би можеле да ја опишеме како ‘движење на раката во сите правци’.

Уште во прасловенскиот период се издвоиле компонентите: ‘фрла, врти, се движи брзо’. Во истиот период покрај овие семантички компоненти се развиле и значењата поврзани со природата (*мекава*) и човековиот дом (*меџе*) ‘чисти куќа’.

Овој концепт ни овозможува да следиме како таа прототипна семантичка компонента во текот на човековиот (и јазичниот) развој ги шири своите семантички полиња и тоа токму по предвидениот пат: човек – простор – животински/растителен свет – општествен свет.

На тој начин, прототипната семантичка компонента ‘движење на раката на човекот (во сите правци)’ би можеле да ја разложиме на неколку основни семантички компоненти:

1. ‘се движи (брзо)’
 - а) движење на предмет
 - б) движење на природните сили
 - в) движење во сите правци
2. ‘фрла’
3. ‘става’

Како што споменавме погоре, многу рано се развиле компонентите поврзани со чистење на човековиот дом. Следниве деривати ни го потврдуваат тоа¹:

1. а) семантичка компонента ‘движење на предмет’

мете

Чисџи со меџла.

¹ Примерите за именските деривати се преземени од Дигиталниот речник на македонскиот јазик (<http://www.makedonski.info/>).

Женаџа го метеше двороџ.

измете – изметува

Сџанариџе од зградаџа го изметџоа снегоџ од џпроџоариџе.

смете – сметува

Го смете џубреџо.

замете – заметува

Таа набрзина го замете двороџ.

промете – прометува

Мете набрзина како било.

Го џромете двороџ и влезе в куки.

Истата семантичка компонента можеме да ја согледаме и кај именските деривати:

метла

1. Направа од поврзани стебла на некои растенија со куса или со долга рачка, што служи за метење.
2. Полско растение од кое се прави тој предмет.

смет

1. Отпадоци што загадуваат нешто.

Го исфрлија сметџоџ на улица.

Канџа за сметџ.

1. б) семантичка компонента ‘**движење на природните сили**’

меќава

1. Силно невреме, ветер со снег.

Не се џлашеше ни од мраз ни од меќава.

ветромет

1. Место изложено на силен ветар.

Куџил колиџка на ветџрометеџина, џа ја џреџворил во кукичка од сонџџџа.

2. Место изложено на опасности.

Балканоџ оџсекогаш бил ветџрометеџ на разни движења.

1. в) семантичка компонента ‘**движење во сите правци**’

Како што споменавме погоре, во текот на човековата и јазична еволуција асоцијативни врски ја шират својата мрежа кон општествениот свет на човекот проследени со паралелен развој на концептуализираниот апстрактен/ментален свет:

метеж

1. Мешаница, неред, немир, смут

На ѝлошиѝадоѝи насѝѝана голем мейѝеж.

промет

1. Процес на промена на вредности; размена на стока во пари и обратно; движење на стока и пари.

Пред новогодишниѝе ѝразици се ѝрави најголемиоѝи ѝромеѝи.

Промеѝоѝи се зголеми овој месец.

Фирмаѝа ѝушиѝи во ѝромеѝи нови ѝпроизводи.

2. движење, раздвиженост

На ѝоа месѝо нема ѝромеѝи, ѝодзайѝскриено е.

2. Семантичка компонента ‘**фрла**’ (како резултат на брзо движење)

И семантичката компонента ‘фрла (како резултат на брзо движење)’ е вградена во бројни деривати во македонскиот јазик. Како што споменавме при прегледот на формалната деривација во македонскиот јазик, оваа семантичка компонента ја носи основната изведена глаголска форма *меѝне* со што таа станува продуктивно јадро за префиксни и суфиксни глаголски деривации. На овој начин, формалната разлика преку формантот -н-, овозможува и семантичката компонента ‘фрла’ да се задржи во спомнатите деривати.

Следниве примери ни го покажуваат тоа:

метне

1. фрли

Децаѝа мейѝнаа камен во ѝрозорецоѝи.

2. Пометне, изгуби плод.

Женаѝа го мейѝна бебейѝо.

3. (се метне) Личи на некого, наследи нечија особина.

Си се мейѝнал на мајка ѝи.

(Извадок од песната *Т’га за југ*):

Не, ја не можам овде да седам,

Не, ја не можам мразој да гледам!

Дајѝе ми крилја ја да си мейѝнам,

И в наши ст’рни да си прелетнам:

На наши места ја да си идам,

Да видам Охрид, Струга да видам.

заметне – заметнува

1. Зафрли, затури, изгуби нешто.

Тој го замейнал некаде клучој од ковчежејо.

изметне – изметнува

1. Личи, потсетува на неког, на родител, на близок роднина; *Целиој се измейна на шайка си.*

наметне – наметнува

1. Стави, префрли нешто преку телото без да се облекува.

Го намейна италиото и излезе.

Намейна убав, шарен шал.

- 1а. Префрли конец, волница, јаже преку нешто оформувајќи гужва, котелец, наметка.

Намейна на иглаја и следније два коиелца ги сїлејте заедно.

(Во апстрактниот/ментален свет):

2. Наложува, спроведе нешто по своја волја.

Ујорно насїојуваше да го намейне својо мислење.

Намейнуваше некои свои ипроблеми за расїравање.

Секогаш усїеваше да го намейне својој илан за рабоја.

3. (се наметне) Се наложи, се постави над другите.

Се намейна со својој директорски авиорийеј.

одметне – одметнува

1. Собрзо, отсечно движење отфрли, зафрли нешто настрана, наназад.

Одеднаш ијој се исїрави, ја одмейна главаја наназад и го иогледна в очи.

2. (се одметне) Се побуни против власта, законите, поредокот, обично со излегување од местото на живеење заради борба.

Найролеј ијој се одмейна в гора.

Неговиој дедо се одмейнал и сїанал војвода.

пометне – пометнува

1. Прекине бременост; изврши абортус.

Како иоследица на несреќаја девојкаја иомейнала.

преметне – преметнува

1. Фрли нешто преку нешто.

Премейни ја чанијаја иреку сїолој!

2. Немарно префрли врз нешто.

Го иремейна џемйерој иреку рамо.

3. Преврти, разбуричка, растури нешто.
Децаѿа сè ми ѿремејнале низ дома.
4. (се преметне) Скокне, се префрли преку нешто.
Се ѿремејна ѿреку оградаѿа.

И кај именските деривати изведени од прасловенската глаголска основа **met-* може да се согледа семантичката компонента ‘фрла’:

домет

1. Далечина до која може да се дофрли или да се дофати нешто.
Поѿераѿа наближи на домей̄.
2. Граница на достигнување, остварување во професионална, умствена или друга област.
Неговиѿе дела се ѿвисок домей̄ во ѿглед на совриенсѿвоѿо.

измет

1. Несварени состојки од храна што се исфрлаат преку дебелото црево како непотребни, штетни.
Кучешки измеј̄.

намет

1. Снег навееан од ветрот.
Ги заобиколувавме месѿаѿа со големи намеј̄и.
2. Тоа што е наметнато, наложено; парична давачка.

наметка

1. Широка горна облека, без ракави, обично со качулка.
2. Болест на очите што предизвикува слабеење на видот до полно слепило.
3. Едно наметнување конец, волница, јаже, коноп, на нешто оформувајќи нова гужва, јамка и сл.

одметник

1. Тој што се побунил, што се одметнал.
Одмеј̄ник од народоѿ̄.
Дело на одмеј̄ници.

пушкомет

1. Дострел до каде што може да досегне куршум од пушка.
Тие беа на ѿушкомей̄ далеку од него.

огномет

1. Исфрлање од ракети што се распрскуваат во разнобојна светлина на ноќното небо при прослави или празници.

Вчера имаше ѝректрасен огномей̄.

Како што може да се види од наведените примери, семантичката компонента ‘фрла’ е силно и еднозначно вградена во сите наведени глаголски и именски деривати.

3. Семантичка компонента ‘става’

Следниве примери се однесуваат на повоопштена семантичка компонента којашто се развила од ‘фрла’, а тоа е семантичката компонента ‘става поставува’.

вметне – вметнува

1. Стави нешто внатре или помеѓу нешто; дополнително внесе.

На ова мест̄о ќе вмет̄неме а̄пликацӣи од кожа.

Ав̄торо̄ӣ на с̄тудија̄та̄ вмет̄нал̄ неколкӯ ѝозна̄ӣӣ цӣӣа̄ӣӣ.

подметне – подметнува

1. Стави, кладе нешто под нешто.

Болничарка̄та̄ ѝодмет̄на̄ ѝерница̄ ѝод глава̄та̄ на ѝац̄иент̄ӣо̄ӣ.

2. Предизвика дејство, најчесто со негативни последици.

Подмет̄нале̄ бомба̄ во сед̄иш̄ӣе̄т̄о̄ на организац̄ија̄та̄.

Некој̄ ѝодмет̄нал̄ ѝожар̄ во зграда̄та̄.

Тој̄ се служӣ со разнӣ ѝодмет̄нува̄ња̄ за да до̄јде до цел̄та̄.

Заклучок:

Од анализата на семантичката деривација на прасловенската глаголска основа **met-* и нејзините деривати произлегуваат повеќе семантички компоненти, коишто со текот на времето (по пат на асоцијативни поврзувања) ги ширеле своите семантички полиња во однос на еволуирачката концептуализација на светот пренесена преку јазикот. И прасловенската глаголска основа **met-*, а и нејзините превојни степени **mot-* и **mot* се однесуваат на основните прототипни човекови движења со рака. Така, почнувајќи од основната (прототипна) семантичка компонента ‘движење на раката во сите правци’, уште во прасловенскиот период се издвоиле компонентите: ‘фрла, врти, се движи брзо’, како и компонентата ‘(мете) чисти кука’. Сите овие семантички компоненти лесно се пренесуваат во природниот и во општествено цивилизацискиот свет, а паралелно и во менталниот свет. Македонскиот јазик покажува една специфичност во тоа што и формално ја издвоил компонентата ‘фрла’ преку формантот -н- во основната глаголска форма *мейне* и нејзините деривати, додека во пол-

киот јазик таа семантичка компонента ја презела прасловенската глаголска основа **r'ut-* и нејзините деривати. Сето ова ни потврдува дека и двата јазика се труделе на свој начин (морфолошки наспрема лексички) да ги покријат истите семантички полиња претставени со овие прасловенски глаголски основи.

Литература

- ВЕЛЕВА, С. *Тенденции во зборообразувањето во македонскиот јазик*. Скопје, 2006.
- [VELEVA, S. *Tendencii vo zboroobrazuvanjeto vo makedonskiot jazik*. Skopje, 2006]
- ВИДОЕСКИ, Б. 1994. „Модели на имперфективни глаголи“. *XX научна дискусија на меѓународен семинар за македонски јазик, литература и култура, Охрид, 30. VII – 13. VIII. 1993 година*, 29–44, препечатено во *Дијалектиите на македонскиот јазик*, том 3, изд. МАНУ, 1999.
- [VIDOESKI, B. 1994. „Modeli na imperfektivni glagoli“. *XX naučna diskusija na međunaroden seminar za makedonski jazik, literatura i kultura, Ohrid, 30. VII – 13. VIII. 1993 godina*, 29–44, препечатено во *Dijalektite na makedonskiot jazik*, tom 3, izd. MANU, 1999]
- ГОЛОМБ, З. „За ‘механизмот’ на словенско-романските односи на Балканскиот полуостров“. *Македонски јазик XXI (1970)*: pp. 115–32.
- [GOLOMB, Z. „Za ‘mehanizmot’ na slovensko-romanskite odnosi na Balkanskiot poluostrrov“. *Makedonski jazik XXI (1970)*: pp. 115–32]
- КОНЕСКИ, Б. (ред.). *Речник на македонскиот јазик со српско-хрватски толкувања*. Скопје: Македонска книга, 1986.
- [KONESKI, B. (red.). *Rečnik na makedonskiot jazik so srpsko-hrvatski tolkuvanja*. Skopje: Makedonska kniga, 1986]
- КОНЕСКИ, Б. *Граматика на македонскиот јазик*. Скопје: Култура, 1981.
- [KONESKI, B. *Gramatika na makedonskiot jazik*. Skopje: Kultura, 1981]
- КОНЕСКИ, К. *Зборообразувањето во современиот македонски јазик*. Скопје: „Универзитет Св. Кирил и Методиј“, Филолошки факултет „Блаже Конески“, 2003.
- [KONESKI, K. *Zboroobrazuvanjeto vo sovremeniот makedonski jazik*. Skopje: „Univerzitet Sv. Kiril i Metodij“, Filološki fakultet „Blaže Koneski“, 2003]
- МАРКОВИЌ, М., З. Тополинска. *Македонски ~ полски : Семантичка деривација на одбрани прасловенски корени*. Скопје: МАНУ, 2019, стр. 177.
- [MARKOVIĆ, M., Z. Topolinjska. *Makedonski ~ polski : Semantička derivacija na odbrani praslovenski koreni*. Skopje: MANU, 2019, str. 177]
- МУРГОСКИ, З. *Толковен речник на современиот македонски јазик*. Скопје, 2011.
- [MURGOSKI, Z. *Tolkoven rečnik na sovremeniот makedonski jazik*. Skopje, 2011]
- ТОПОЛИНСКА, З. „Derywacja sematyczna“. *Путивима речи, Зборник радова у часи Даринки Горјан Премк*. Београд: Универзитет у Београду, 2017. стр. 341–344.
- [TOPOLINJSKA, Z. „Derywacja sematyczna“. *Putevima reči, Zbornik radova u čast Darinki Gortan Premk*. Beograd: Univerzitet u Beogradu, 2017. str. 341–344]
- ФАСМЕР, М. *Этимологический словарь русского языка*. Москва, 1986.
- [FASMER, M. *Ėtimologičeskij slovar' ruskogo jazyka*. Moskva, 1986]
- ФРИДМАН, В. *Македонистички студии*. Скопје: МАНУ, 2011.
- [FRIDMAN, V. *Makedonistički studii*. Skopje: MANU, 2011]

*

- ALINEI, M. "New hypotheses on the linguistic origin of Europe: the contribution of semantics and dialectology". *Quaderni di semantica* XII/2, XIII/1, Bologna, 1991, 1992.
- BORYŚ, W. *Słownik etymologiczny języka polskiego*. Kraków: Wydawnictwo Literackie, 2006.
- BUCK, C. D. *A Dictionary of Selected Synonyms in the Principal Indo-European Languages*. Chicago: University of Chicago Press, 1949 (reprinted 1988).
- FRIEDMAN, A. V. *The Grammatical Categories of the Macedonian Indicative*. Columbus, Ohio: Slavica Publishers, Inc., 1977.
- KITTLA, S., K. Vasti, J. Ylikoski (eds.). *Case, Animacy and Semantic Roles*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 2011.
- LYONS, J. *Semantics*. Volumes I, II. Cambridge, England: Cambridge University Press, 1977.
- MALLORY J. P, D. Q. Adams (eds.). *Encyclopedia of Indo-European Culture*. London and Chicago: Fitzroy Dearborn Publishers, 1997.
- MALLORY J. P, Adams D. Q. (eds.). *The Oxford Introduction to Proto-Indo-European and the Proto-Indo-European World*. New York: Oxford University Press, 2006.
- MARKOVIKJ, M. „Околу реструктурирањето на глаголскиот систем во македонскиот јазик (во балкански контекст)“. *Balkanistica: Macedonia past and present : proceedings from the Ninth Macedonian – North American Conference on Macedonian Studies* Vol. 30, issue 2, University, MS : South East European Studies Association, 2017. pp: 175–185.
- MIKLOSICH, F. *Etymologisches Wörterbuch der Slavischen Sprachen*. Wien, 1886.
- SHIELDS, K. C. *A History of Indo-European Verb Morphology*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins, 1992.
- SKOK, P. *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*. Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, 1971.
- ŚLAWSKI, F. *Słownik prasłowiański I*. Warszawa: Ossolineum, Wydawnictwo Naukowe DWN, 1974.
- SOLECKA, K. M. *Semantyka czasowników ruchu w języku macedońskim*. Katowice: Uniwersytet Śląski, 1983.
- TOPOLIŃSKA, Z. "Anthropocentric Language Theory as Organizing Principle of the Slavic Case System". *Biuletyn Polskiego towarzystwa językoznawczego*, 52 (1996): pp. 57–72.
- TOPOLIŃSKA, Z. *Anthropocentric Case Theory: How are Humans coded in Discourse?*. The Kenneth E. Naylor Memorial Lecture Series in South Slavic Linguistics, No. 6. New York, USA: Beech Stave Press, 2014.
- TOPOLIŃSKA, Z. „Kręte drogi prasłowiańskiego dziedzictwa“. *Zmiana Perspektywy* 95–133, Kraków: PAU, 2015.
- TOPOLIŃSKA, Z., Markovikj M. "An insight into the history of Balkan Slavic languages. Macedonian perspective". *Linguistica Copernicana*, Vol. 13, Toruń. 2016: pp. 35–65.
- VIDOESKI, B. "Morphological Patterns of Imperfective Verbs in Dialects of the Macedonian Language". *Balkanistica* 10 (1997): pp. 411–429.
- WIERZBICKA, A. *Semantic Primitives*. Frankfurt/M., Germany: Athenäum Verlag, 1972.

Марјан Д. Марковић
 Универзитет „Свети Кирило и Методије“
 Филолошки факултет „Блаже Конески“

Зузана В. Тополињска
 Истраживачки центар за ареалну лингвистику „Б. Видоески“
 Македонска академија наука и уметности (МАНУ)

ФОРМАЛНА И СЕМАНТИЧКА ДЕРИВАЦИЈА ПРАСЛОВЕНСКОГ
 ГЛАГОЛСКОГ КОРЕНА *МЕТ-(*МОТ-/*МОТ-)
 У МАКЕДОНСКОМ И ПОЉСКОМ ЈЕЗИКУ

Резиме

Предмет анализе у овом раду је глаголски корен **met-*(**mot-*/**mōt-*), чији се формално-семантички развој може пратити још од прасловенског периода. Истраживање се заснива на антропоцентрично-просторној теорији језика која помаже да се анализира како основна семантичка компонента уграђена у неке глаголске корене који се односе на основне људске положаје, покрете и активности које укључују покрете руке може да се преноси и уздиже кроз еволуцију концептуализације (материјалне и менталне слике света). Аутори анализирају деривате прасловенског глаголског корена **met-*(**mot-*/**mōt-*) са уграђеном семантичком компонентом 'људска активност која укључује покрете руке у свим правцима', која се у току еволуције језика разлагала. у низ других основних семантичких компоненти: 'брзо' кретање објеката и природних сила', 'бацити', 'ставити', итд. Аутори такође анализирају како су глаголски и именички деривати носили ову семантичку информацију кроз еволуцију језика, како у стварној тако и у менталној слици света.

Кључне речи: антропоцентрично-просторна теорија језика, семантичка деривација, македонски језик, семантика, глаголски корени.

Marjan D. Markovikj
“Ss. Cyril and Methodius” University
Faculty of Philology “Blaže Koneski”

Zuzana V. Topolinjska
Research centre for areal linguistics “B. Vidoeski”
Macedonian Academy of Sciences and Arts (MASA)

FORMAL AND SEMANTIC DERIVATION OF THE PROTO-SLAVIC VERBAL
ROOT *MET-(*MOT-/*MQT-) IN THE MACEDONIAN
AND POLISH LANGUAGES

S u m m a r y

The subject of analysis in this paper is the verbal root **met-* (**mot-/mqt-*), whose formal and semantic development can be traced back to the Proto-Slavic period. The research is based on anthropocentric-spatial language theory, which helps to analyze how the basic semantic component embedded in some verbal roots representing basic human positions, movements and activities involving the movement of the hand can transfer and rise through the evolution of the conceptualization (of the material and mental world). The authors analyze the derivatives of the Proto-Slavic verbal root **met-* (**mot-/mqt-*) with the embedded semantic component ‘human activity involving the movement of the hand in all directions’, which in the course of the evolution of language decomposed into a number of other basic semantic components: ‘(fast) movement of objects and natural forces’, ‘throw’, ‘put’, etc. The authors also analyze how the formal verbal and nominal derivatives have carried this semantic information throughout the evolution of language, both in the real and mental world.

Keywords: anthropocentric-spatial language theory, semantic derivation, Macedonian language, semantics, verbal roots.